

לד לד

(ב) מדוע לא נחשבו שמים וארץ כשני קנינים?

(ג) לראי' ששמים וארץ הם קנין אחד – הובא הכתוב, "השמים כסאי והארץ הדום רגלי גוי" (ואח"כ הובאה ראי' נוספת מהכתוב, "מה רבו גוי' מלאה הארץ קניןך", שבו לא נזכרו "שמים") – ולכאורה הו"ל להביא ראי' מפורשת מהפסוק, "קונה שמים וארץ"?

(ד) למה נמנה אברהם כ"קנין" בפני עצמו, ואינו בכלל ה"קנין" ד"ישראל" (והרי תחילת עם ישראל היא אברהם אבינו, הראשון דהג' אבות)?

(ה) בפסוק שהביא לראי' על אברהם, "ויברכהו ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ", לא נזכר שאברהם נקרא "קנין" (אלא שאברהם הוא "קונה שמים וארץ").

(ו) מהו הדייק אומרו "קנין אחד" בכל אחד מהקנינים – "תורה כו' שו"א קנין אחד אברהם קנין אחד כו'" – ולא אמר "קנין שני, שלישי וכו'". ויתרה מזו – למה מוסיף התנא בכלל תיבות אלו "קנין אחד", ולא נקט ביקצור: "חמשה קנינים כו' בעולמו, ואלו הן, תורה, שו"א, אברהם, ישראל ובית המקדש".

א. שנו חכמים: חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו ואלו הן, תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד, ישראל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד.

וצריך להבין: מל' הברייתא "חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו" מובן, שהעולם כולו אינו קנינו של הקב"ה. ואינו מובן: כיון שהוא ית' ברא הכל הרי הכל שלו וברשותו, וכמ"ש, "לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה כי הוא גוי' יסדה גוי'" (ועד"ז בעוד מקומות), ופרש"י עה"פ "קונה שמים וארץ" [שהובא לקמן בברייתא כראי' על "אברהם קנין אחד", ד"כתיב ויברכהו ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ"] – "ע"י עשייתו נאנא להיות שלו".

גם צ"ב (וכפי שעמדו במפרשים):

(א) כיון ששמים וארץ, שהם כללות העולם, הם קנינו של הקב"ה – איזה דבר "בעולמו" אינו בכלל קנין זה?

(1) אבות פ"ו, י.

(2) כ"ה באבות לפנינו. וי"ג "ד". וכבר הובאה השקו"ט במפרשים ע"ד שינויי הגירסאות שבוה בכ"מ – פסחים פו, ב. מכילתא בשלח עה"פ (טו, טז) עם זו קנין. ספרי האזינו עה"פ (לב, ו) אביך קנין. ועוד (נסמכו בתו"ש פרשתנו יד, יט אות קיג). – ראה מחזור ויטרי, נחלת אבות (לאברבנאל) ועוד אבות שם. וראה ע"ד החסידות אוה"ת במדבר (שבועות) ע' קפא ואילך (ושם ע' קצט). סה"מ תרל"ז ח"ב ע' רפ ואילך (ושם ע' תקל ואילך). ועוד.

(3) תהלים כד, איב. וראה ר"ה (לא, רע"א). על שם שקנה כו'. – ובנוסף תפילת העמידה (ברכת אבות) "קונה הכל".

(4) פרשתנו שם. וראה גם רש"י ר"פ בראשית "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה כו'". ועוד.

(5) יעשי' סו, א.

(6) וראה לקמ' סעיף ד.

(7) תהלים קד, כד.

(8) וכו"ה בפסחים שם.

(9) נוסף ע"ז שבפשוטו קאי "קונה שמים וארץ"

על "אל עליון" ולא על "אברם", ועד הנאמר

להלן שם בדברי אברהם (יד, כב). וראה במפרשים

ומאמרים שנשמנו בהערה 2.

אלקות): משא"כ חמשה "קנינים" אלה אינם ענין של "מציאות" נפרדת, אלא מציאותם ומהותם היא גילוי אלקות ומעיקרא הם כולא חד עם קוב"ה: התורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה: נשמות ישראל (ושל אברהם בראש) הם, "חלק אלוה ממעל ממש"¹⁰: וביהמ"ק הוא מקום מנוחתו ית', "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ועפ"ז מובן זה שלא הביא לראי' על "שמים וארץ קנין אחד" את הכתוב, "קונה שמים וארץ" אלא, "כה גו' השמים כסאי והארץ הדום רגלי", כי, "קונה שמים וארץ" פירושו (כנ"ל) ש"ע"י עשייתו קנאן להיות שלו, ואינו ענין לגדר, "קנין" המבואר כאן: ולכן מביא הא"ד, "השמים כסאי והארץ הדום רגלי", דלא קאי על כללות ענין שמים וארץ, אלא על פרט זה שבהם, מה שעל ידם יש התגלות אלקות בעולם, שהשמים הם כסאו של הקב"ה, והארץ – הדום רגליו.

[ולכן נחשבו "קנין אחד", כי בענין זה, מה שהם אמצעי לגילוי הקב"ה בעולם, הרי שניהם יחד הם ענין אחד, כמו כסא והדום רגלים כפשוטם, שעל ידי שניהם יחד יושב האדם על מקומו במנוחה כו"ס].

ויש לומר, שזהו גם מה שמרמז התנא בהוסיפו, "קנין אחד" לאחריו כל קנין, להורות, שגדר קנינים אלה הוא לגלות את ה"אחד", אחדותו של הקב"ה¹¹ [ע"ד פירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹² בלשון ההגדה, "אחד חכם ואחד רשע וכו'", שבכל א' מהד' בנים ישנו ה"אחד"].

ג. אבל אין זה ביאור מספיק, כי מ-

ב. במפרשים ביארו¹³, שכוונת התנא בלשון "קנין" כאן אינה לזה שהדברים הם בבעלותו וברשותו של הקב"ה – כי ענין זה הוא בכל הנבראים כולם – אלא לענין עמוק יותר בגדר "קנין". כלומר: דברים אלה אינם רק כמו רכושו של אדם שהוא דבר בפ"ע הנמצא בבעלותו, ויכול לעשות בו כרצונו, אלא עצם מציאותם היא "רשו" תו" של הקב"ה, כי כל ענינם של דברים אלה הוא מה שהם "משמשים" לאלקותו יתברך.

ובזה מתורץ גם דיוק לשון הברייתא "חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו" – דלכאורה תיבת "בעולמו" מיותרת. ועוד זאת – שמדויק "בעולמו", דלכאורה "הול"ל "בעולם".

אלא שבזה מדגיש התנא, שכוונתו כאן לדרגא עמוקה יותר בגדר "קנין", דאף שכללות העולם הוא "עולמו", קנינו ור-כישו של הקב"ה (כיון שהוא ית' ברא את הכל), מ"מ אין זה דומה לחמשה דברים אלה שהם קנויים לו ית' באופן מיוחד, יתר על קנינו בכל העולם כולו.

כי כל העולם כולו, גם כפי שניכר בו שהוא "עולמו", קנינו של הקב"ה, ה"ז ב-אופן שהוא מציאות לעצמו שהיא ברשותו ובבעלותו של הקב"ה (ולכן חל עליו תואר "עולם", מלשון העלם¹⁴, דכיון שהוא מציאות בפ"ע, הרי זה העלם והסתתר על

(10) ראה נחלת אבות שם. דרך חיים (לה" מהר"ל). ועוד. מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"א ע' נא.

ביאור "חמשה קנינים" ע"ד החסידות – ראה מאמרי אדה"ז על מארז"ל (ע' קכ ואילך). מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב (ע' תתנא ואילך). אוה"ת במדבר הנ"ל (ע' קעד ואילך). סה"מ תרל"ו הנ"ל (ע' רנא ואילך). שם ע' תכחד ואילך). ועוד.

(11) ל' המאירי בבית הבחירה על אבות שם.

וראה נחלת אבות ודרך חיים שם.

(12) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(13) ל' התניא רפ"ב.

(14) תרומה כה, ח.

(15) ראה גם דרך חיים שם. וראה ע"ד החסידות

לקו"ת שה"ש נא, ב. ועוד.

(16) ראה גם אוה"ת שם ס"ע קצח.

(17) ס' השיחות תש"ג ע' 74.

דג' הלשונות עושך יוצרך ובוראך מורות על התהוות הנברא ובריאתו מאין ליש, וקאי על העולמות שהם מציאות יש, והיות דבר חדש²², משא"כ הלשון "קונך" מורה על דבר שבא מן ההעלם אל הגילוי (כעין שינוי רשות), אבל לא "היות דבר חדש".

ובענינו:

אף שכל העולם כולו הוא קנינו של הקב"ה להיותו בורא העולם, מ"מ ענין זה אינו ניכר בהעולם מצד עצמו: וכדי שיהי' ניכר בעולם שהוא "עולמו" של הקב"ה צ"ל שינוי בחפצא דהעולם, דרך ע"י ביטול ישות העולם, הזדככות חומריותו והעלאתו למעלה, אפשר להכיר בעניני ה-עולם שמציאותם היא, אמיתת המצא²³ (ש-לא נמצא אלא מאמיתת המצא²⁴). דכשם שמציאותם היא בגדר בריאה יצירה וע-שי, הוית דבר חדש, כמו"כ לאידך, הת-אחדות עם הקב"ה היא ע"י השינוי וה-חידוש במציאותם, לעשותם מ"יש" ל"אין" – ולכן לא חל עליהם גדר ותואר "קנין".

משא"כ חמשה דברים אלה נקראים "קנין", לפי שאופן התאחדותם עם הקב"ה אינו אלא בגדר "קנין"²⁵, העברה מרשות לרשות בלי שינוי (וכ"ש לא חידוש) ב-חפצא שלהם, שדברים אלה כמו שהם הרי הם ברשותו של הקב"ה, לפי שכל ענינם וגדרם הוא גילוי אלקות.

וזהו שהתנא מחדש "חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו" – דזה שדברים אלה הם "קנין" (שאינו כאן שינוי חפצא, אלא רק העברה מרשות לרשות), הוא (גם) כפי שירדו ונתלבשו בעולם. דשאר הנבראים שהם מחודשים מאין ליש, הרי העלאתם

לשון התנא, "חמשה קנינים קנה הקב"ה" (לא "חמשה קנינים יש לו להקב"ה"), מש-מע, שזה שחמשה דברים אלה הם קנינו של הקב"ה בא ע"י פעולה וחיידוש, כאילו הם תחילה (כמו) ברשות אחרת והקב"ה קונה אותם – וע"פ הנ"ל, הרי אדרבה, דוקא חמשה דברים אלה הם מלכתחילה כולא חד עם קוב"ה?

ונ"ל, בהקדם דיוק ל' הברייתא "חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו", שבזה מודגש, שקאי כאן כפי שחמשה דברים אלה נמצאים בעולם. והיינו, דזה שהם "קנינו" של הקב"ה אינו רק כפי שהם למעלה מן העולם [כמחז"ל²⁶ שתורה ישראל וביהמ"ק הם מהדברים שקדמו לעולם, וגם זה ששמים וארץ הם, כסאי . . והדום רגלי²⁷]. הוא כפי שהם למעלה משאר נבראים, אלא שגם כפי שירדו ונתלבשו בגשמיות העולם, נשאר במעלתם העקרת, שהם "קנינו" של הקב"ה.

ועפ"ז יובן גודל העילוי של חמשה דברים אלה לגבי שאר הנבראים – ש-בגלל זה רק הם נקראים בשם "קנין":

"קנין" מורה על העתקת החפץ כמו שהוא מרשות לרשות. והיינו, שלא נעשה שינוי בגוף החפץ, כ"א רק זה שיוצא מרשות המוכר לרשות הלוקח, שמתחילה היתה הסחורה מונחת בקופסא אצל המוכר ועל ידי הקנין בא . . להלוקח²⁸.

וכמבואר²⁹ גם בענין ד' הלשונות³⁰ "ברוך עושך . . יוצרך . . בוראך . . קונך",

(18) ראה פסחים נד, א. ב"ר פ"א, ד (ושם גם

בנוגע לאבות (אברהם)). ועוד.

(19) תר"א משפטים עה, ד.

(20) שם עו, ב.

(21) נוסח קידוש לבנה (כנוסח האריז"ל (כסדר

ד' עולמות אבי"ע) – ובסמ' סופרים (פ"כ ה"ב)

לפינו בשנינו סדר (כר"ת יעקב). וראה טא"ח סו"ס

תכו. ואכ"מ).

(22) ל' התירא שם עה, ד.

(23) רמב"ם ריש הל' יסודי התורה.

(24) וגם שמים וארץ, שעליהם נאמר, בראשית

ברא גו" – י"ל שזה שהם, כסאי . . והדום רגלי

(של הקב"ה) הוא בגדר "קנין".

חפצא (ביטול ה"גשמיית", שבה נתלכשה התורה) בשביל התאחדותה עם קוב"ה.

ועד"ז בשאר ה"קנינים":

"ישראל קנין אחד": גם כפי שנשמת ישראל ירדה לעוה"ז ונתלכשה בגוף ה-אדם, שע"ז נתגשמה (קצת) בערך למע-לתה ורוחניותה קודם התלכשותה בגוף (דאל"כ לא היתה שייכת להתלכשות ול-החיות גוף האדם), הרי גם במצב זה הרי היא, "חלק אלקה ממעל ממש"³⁰.

ובזה מתורץ בפשטות הטעם שאצל ישראל לא הסתפק התנא בהבאת הכתוב³¹ "עד יעבור גו" עם זו קניית" (שבו מפורש שישאל הם "קנין") אלא מוסיף, "ואמר³² לקדושים אשר בארץ המה גו" — כי הפסוק "עד יעבור גו" קאי בזמן שהיו ישראל במדבר, ששם לא עסקו (כ"כ) בדברים גשמיים, משא"כ בכתוב, "לקדו-שים אשר בארץ המה גו", שבו נרמזות עבודת ישראל בארץ דוקא, דגם בהיותם עוסקים בענינים ארציים — "קדושים" . המה.

וכן בבית המקדש: זה שהוא בית גשמי, בנוי מדברים גשמיים כו', אינו מגרע מענין השראת השכינה שבמקדש, והקב"ה נמצא ומתגלה שם בכל עצמותו.

ועוד יש לומר, דלא רק קדושת ה-מקדש עצמו אינה נגרעת ע"י היותה מלו-בשת בבית גשמי, אלא גם הקדושה ה-מתפשטת ממנו בעולם כולו — כמחז"ל³³

(30) עיין ביאורו"ל לאדמו"ר האמצעי (קטו, ב) ולהצ"צ (ע' תקמח). ד"ה אנכי וד"ה פנים בפנים תרס"ו (בהמשך תרס"ו). ועוד. — ולהעיר מלקו"ש ביאורים בלקוטי לוי"צ על אגה"ת, (ק"ה"ת, תשנ"ב) ע' 86 ואילך, 98 ואילך.

(31) בשלח טו, טז.

(32) תהלים טז, ג.

(33) מנחות פו, ב. ובתנחומא תצוה ו (בסופו): שיהא האור יוצא מן בית המקדש ומאיר לעולם. ועוד.

לקדושה שיהי' ניכר בהם שהם קנויים לה' הוא ע"י שינוי החפצא (כנ"ל), שבירת ו-ביטול החומריות וזיכור הגשמיית כו'; משא"כ חמשה דברים אלה, הרי גם כפי שהם מלוכשים בגשמיית העולם אינם אלא "קנין"³⁵, שהתאחדותם עם קוב"ה אינה זקוקה לשינוי חפצא.

ועפ"ז מתורץ דיוק ל' התנא, "חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו" (ולא, "יש לו להקב"ה"), כי ענין זה, שההתלכשות בגשמיית העולם אינה פועלת שינוי במהות ומעלת דברים אלה כדברים אלקיים, אינו בדרך ממילא (דאדרבה, ע"פ טבע הדברים התלכשות כזו צריכה לפעול שינוי), אלא זהו-פעולה מיוחדת למעלה³⁶, "לקנות" דברים אלה.

ד. הסברת הענין בפרטיות:

"תורה קנין אחד": אע"פ שהתורה "ירדה" . . ממדריגה למדריגה . . עד שנת-לבשה בדברים גשמיים וענייני עוה"ז³⁷, וכן שהתורה נתלכשה בטענות של שקר כו'³⁸, הרי אין ירידה והתלכשות זו גורעת ח"ו ממעלתה העצמית³⁹ שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואין צורך בשינוי

(25) וזהו גם הדיוק "קנין אחד", כידוע החילוק בין "אחד" ל"יחיד", ד"יחיד" היא האחדות שמצד למעלה מן העולמות, משא"כ "אחד" ענינו — המשכת וגילוי אחדותו של הקב"ה בעולם גופא, בז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם (תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ).

(26) וי"ל שענין זה הוא מצד (המשכת) העצמות, דמצד יש האמיתי אפשר שיהי' חיבור דיש הנברא כמו שהוא במציאותו עם יש האמיתי (ראה ביאורו"ל בשלח מג, ג). ועוד. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' צג). (27) ל' התניא פ"ד.

(28) ראה קונטרס עץ החיים פי"א (ע' 38). סה"מ תשי"ד ע' 108.

(29) להעיר מברכות (כב, א) אין ד"ת מקבלין טומאה.

ה. ע"פ הנ"ל יש לבאר גם הטעם ש-
אברהם נמנה כאן כ"קנין" בפני עצמו,
ואינו נכלל ב"קנין" הכללי ד"ישראל",
ומביא לראי' הכתוב, ויברכהו גו' קונה
שמים וארץ:

מבואר במדרש⁴², שזה שאברהם נקרא
„קונה שמים וארץ“ הוא לפי שאברהם
הכיר את הקב"ה בין הבריות, שעי"ז
„הקנהו להקב"ה שמים וארץ“⁴³, ולכן א"ל
הקב"ה „מעלה אני עליך כאילו אתה שותף
עמי בבריתו של עולם“⁴² (כאילו שאב-
רהם הוא „קונה שמים וארץ“). זאת אומרת,
שענינו של אברהם הוא, לגלות אחדותו
של הקב"ה בעולם גופא, שהבריות יכירו
את השם.

ולכן נפרט אברהם כ"קנין" בפני עצמו,
דזה ש"ישראל קנין אחד" קאי על נשמת
כאו"א מישראל, דגם בירידתה לעולם
הזה והתלבשותה בגוף גשמי היא „קנינו“
של הקב"ה כנ"ל באורך; אבל זה ש"אב-
רהם קנין אחד" הוא מצד פעולתו בעולם,
כהדגשת הכתוב שהביא לראי', שאברהם
נקרא „קונה שמים וארץ“. דזה שאברהם
הי' יכול לפעול הכרת אלקות אצל
הבריות עוד לפני מתן תורה, מורה על
גודל הפלאת אברהם ואופן התאחדותו עם
בוראו, „א-ל עליון“⁴⁴, עד שלא זו כלבד

„לא לאורה אני צריך כו' עדות הוא לכל
באי עולם שהשכינה שורה בישראל“ –
היא בגדר „קנין“, שלא נשתנתה ממהותה
ומעלתה ע"י התפשטותה לחוץ.

וזהו שמביא גם גבי בית המקדש שני
כתובים: „מכון לשבתך פעלת ה' גו“³⁴
ואומר³⁵ ויביאם אל גבול קדשו הר זה
קנתה ימינו: הפסוק הא, „מכון לשבתך
גו“, מדבר בקדושת המקדש עצמו, וה-
פסוק השני, „ויביאם אל גבול קדשו, הר
זה קנתה ימינו“, קאי על התפשטות קדושת
המקדש לחוץ, כל הר הבית („הר זה“), ועד
לכל ארץ ישראל כולה, הנקראת „גבול
קדשו“³⁶ (מפני קדושת המקדש שבה).

ועד"ז ב"שמים וארץ קנין אחד": הענין
ד"קנינו" של הקב"ה אינו רק בשמים וארץ
הרוחניים (להיותם „כסאי“ . . והדום רג-
לי), אלא זה נמשך גם בשמים וארץ
גשמיים, דבהם ישנם ענינים של גילוי
אלקות (שלמעלה מהטבע), ע"ד הא דצבא
השמים הם „חזקים כיום הבראם“³⁷, ש-
נצחיות זו היא התגלות כח האין סוף³⁸, וכן
כח הצמיחה שבארץ, שהוא גילוי כח האין
סוף³⁹ שרק בכחו ויכלתו להוות יש מאין.

ולכן גם כאן לא הסתפק התנא בהבאת
הכתוב „השמים כסאי והארץ הדום רגלי“,
אלא מוסיף ראי' שני, „ואומר מה רבו גו'
מלאה הארץ קנינך“, דגם בארץ הלזו
התחתונה⁴⁰ נמשך ה"קנין" דשמים וארץ⁴¹.

(34) בשלח שם, יז.

(35) תהלים עח, נד.

(36) ראב"ע ומצוד"ש שם.

(37) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א.

(38) ראה ס' החקירה להצ"צ בתחילתו (ד, א).

שם קא, ב ואילך. ובכ"מ.

(39) ראה תניא אגה"ק סו"ס כ (קלא, סע"ב

ואילך). ועוד.

(40) וגם שמים (גשמיים) בכלל „ארץ“.

(41) אבל לאידך לא אמר שהארץ עצמה היא

הקנין, אלא שהארץ מלאה „קנינים“, כי כנ"ל, אין
המדובר כאן בכך שכל הארץ כולה היא קנינו של
הקב"ה, אלא גדר „קנין“ הוא – גילוי אלקות גם
בגשמיות (כאופן שאין צ"ל שינוי חפצא, אלא הדבר
כמו שהוא אפשר לעבור לרשותו של הקב"ה), וענין
זה אינו באופן גלוי בכל הנבראים, אף שהארץ
„מלאה ב"קנינים" כאלו, כנ"ל.

(42) ב"ר עה"פ (פמ"ג, ז).

(43) ל' חז"ל – סוטה ד, סע"ב. אגדת בראשית

פמ"ט.

(44) ולהעיר מלקויות ותחתון (ח, ריש ע"ב) בפ"י

„ברוך גו' לא-ל עליון קונה שמים וארץ“, „שמים
וארץ רוחניות וגשמיות בטלין לפני בשוה“. ע"ש. –

שלא התפעל מכל העולם כולו, "כל העוֹלָם לם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד"⁴⁵, "אחד הי' אברהם"⁴⁶, "קונה שמים וארץ".

(משיחות ש"פ בלק וש"פ ראה תשל"ז;

ד"ה חמשה קנינים תש"ב)

ע"ד הנ"ל בגדר "קנין", שנמצא למטה כמו למעלה בלי שינוי.

(45) ב"ר ספמ"ב. פסיקתא רבתי פל"ג.

(46) יחזקאל לג, כד. – ולהעיר מהפירוש (סה"מ

תרכ"ז ע' סב) "אחד הי' אברהם, אחד ואין כיוצא בו", לפי ש"הי' בו' תמיד בבחי' עליות המדרגות, בלא בחי' ירידה כלל" (דלא כשאר צדיקים). ושם,

ש"נמשך מצד בחי' אני הי' לא שנית".

(47) להעיר מב"ר פל"ח, ו (בתחילתו).

(48) אור התורה (יהל אור) לתהלים ע' שנו.

ושם, שלכן נאמר "אחד" ולא "יחיד" (וראה לעיל הערה 25).

לך לך ב

אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת גו'¹⁰, ומה נוסף בהבטחה זו שתלוי במצותי ברית מילה?¹²

ואף שלכאורה יש חידוש בהבטחה זו, שנתפרש בה שנתנת הארץ היא (באופן של) „לאחוזות עולם“, הרי מלבד זאת שצריך ביאור מדוע דוקא פרט זה תלוי בקיום מצות מילה¹¹, הרי לפי פשוטו גם ההבטחה הקודמת היא „לאחוזות עולם“, שהרי ניתנה ב„ברית“, שברית היא – לנצח ועולמית שאין בה הפסק.

ב. והנה לכאורה יש לפרש שה- חידוש בהבטחה זו הוא, כדיוק לשון

א. לפני הציווי על מצות מילה שב- פרשתנו – „ואתה את בריתי תשמור גו' זאת בריתי אשר תשמור גו' המול לכם כל זכר“ נאמרה לאברהם: ההבטחה „ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגו- ריך את כל ארץ כנען לאחוזות עולם“.

ומשמעות הכתובים היא שירותש הארץ תלוי במצות מילה, וכ"ה בפירוש בדרשת רז"ל בתחלת פרשת מילה „הת- הלך לפני וה' תמים“ – „התהלך לפני במצות מילה“: „ואתנה בריתי ביני וביניך“ – „ברית של אהבה וברית הארץ להוריש לך ע"י מצוה זו“. ובכ"ר עה"פ „אם מקיימין בניך את המילה הן נכנסים לארץ ואם לאו אין נכנסין לארץ... כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו ונתתי לך ולזרעך אחריך וגו' על מנת ואתה את בריתי תשמור“, וכן מפורש בזהר ורא"ע ד"כ „כל מאן דאתגזר ירית ארעא“.

וצריך להבין: הרי כבר הובטחה ארץ ישראל לאברהם אבינו בברית בין ה- בתרים, כמ"ש „ביום ההוא כרת ה' את

של הקב"ה מעשה. ובירושלמי חלה (פ"ב ה"א) „כבר נתתי“, וראה לקר"ש חט"ז ע' 204 ואילך.

(10) וההבטחות על נתינת הארץ בתחלת פר- שתנו (יב, ז, ג, טו ואילך. ועוד) ה' אחרי ברית בין הבתרים, דברית בין הבתרים ה' בהיות אברם בן ע' שנה (לפרש"י בא יב, מ), והבטחות הנ"ל היו כאשר ה' אברם בן ע"ה שנה (פרשתנו יב, ד) – ראה של"ה פרשתנו רעז, א.

(11) להעיר שבירושלמי נדרים פ"ג ה"ט, שמונה י"ג הבריתות שבמצות מילה, מתחיל „כתיב ביום ההוא כרת ה' גו'“, הפסוק הנאמר בברית בין הבתרים. ובתנחומא פרשתנו כ למד מהפסוקים דברית בין הבתרים – בנוגע למילה. ועל דברי הטור (יו"ד סי' רס), „ובזכותה (דמילה) נכרת לו ברית על נתינת הארץ“ כתב בב"י „נראה דהיינו מדכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי“, וראה ב"ח שם.

(12) השייכות דמילה לארץ ישראל ע"ד ה- חסידות – ראה לקר"ת עקב (טז, ג ואילך). סידור (עם דא"ח) קא, א ואילך. ועוד.
(12*) ראה לקר"ת וסידור שם.

(1) יז, ט ואילך.

(2) שם, ח.

(3) שם, א.

(4) ל' רש"י שם „לפי מדרשו“. וראה נדרים לא, ב במשנה. ב"ר פמ"א, א. תנחומא פרשתנו טז"ז. ובכ"מ.

(5) יז, ב.

(6) פרש"י שם. ולכאן ה"ז בהמשך הפירוש „לפי מדרשו“, כי לפי פשוטו וכן לפי תרגומו – פ"ה „התהלך לפני גו' אינו במצות מילה“.

(7) פמ"א, ט.

(8) ח"ב כג, א.

(9) טו, יח. וראה ב"ר עה"פ (פמ"ד, כב): מאמר

(*) ברמב"ם סוף הל' מילה לא הובא. וראה לקו"ש חכ"ח ע' 54 ואילך.